

Jakou chceme rozvojovou spolupráci České republiky?

Příspěvek FoRS k nové koncepci

FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci
Prosinec 2009

Obsah:

POUŽITÉ ZKRATKY:	1
SHRNUTÍ	2
1 ÚVOD	6
2 VÝZNAM KONCEPCE A SOUVISEJÍCÍ POLITICKÉ PROCESY	7
3 FORMÁT A OBSAH KONCEPCE	8
3.1 AKTUÁLNÍ VÝZVY GLOBÁLNÍHO ROZVOJE	8
3.2 ZÁKLADNÍ CÍLE, MOTIVY A PRINCIPY ZRS ČR	10
3.2.1 <i>Cíle a mezinárodní ambice</i>	10
3.3 PRIORITY A FORMY ROZVOJOVÉ SPOLUPRÁCE ČR.....	12
3.3.1 <i>Bilaterální rozvojová spolupráce</i>	12
3.3.1.1 Určení teritoriálních priorit.....	14
3.3.1.2 Určení sektorových priorit	15
3.3.2 <i>Multilaterální rozvojová spolupráce</i>	15
3.4 ROLE AKTÉRŮ V ZRS ČR	17
3.5 INFORMOVANOST A OSVĚTA VEŘEJNOSTI, ROZVOJOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ A BUDOVÁNÍ KAPACIT	17
3.6 FINANČNÍ ZÁVAZKY ČR	18
3.7 KOHERENCE POLITIK PRO ROZVOJ	19
3.8 MONITORING A EVALUACE	20
4 ZÁVĚR	22

Použité zkratky:

CONCORD	Evropská konfederace nevládních neziskových organizací pro humanitární pomoc a rozvoj
ČR	Česká republika
ČRA	Česká rozvojová agentura
DAC	Výbor pro rozvojovou spolupráci OECD (Development Assistance Committee)
EK	Evropská komise
EU	Evropská unie
FoRS	České fórum pro rozvojovou spolupráci
HND	hrubý národní důchod
LDCs	nejméně rozvinuté země (Least Developed Countries)
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
MDG	Rozvojové cíle tisíciletí (Millenium Development Goals)
MZV	Ministerstvo zahraničních věcí ČR
NNO	nevládní neziskové organizace
ODA	oficiální rozvojová spolupráce (Official Development Assistance)
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organisation for Economic Cooperation and Development)
ORS	Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci na MZV
OSN	Organizace spojených národů
PCD	koherence politik pro rozvoj (Policy Coherence for Development)
ZRS	zahraniční rozvojová spolupráce České republiky

Shrnutí

Zahraniční rozvojová spolupráce České republiky (dále ZRS) vstupuje do závěrečné fáze transformace. Vedle ukončení institucionální reformy čelí další neméně důležité výzvě. Novou institucionální reformu je třeba naplnit pozměněným politickým obsahem. Přijetím nové koncepce ZRS se ČR chce zařadit mezi standardní dárce. Nevládní neziskové organizace sdružené ve FoRS jsou přesvědčeny, že ČR se tímto směrem postupně ubírá, ale potřebuje strategičtější přístup, širší veřejnou podporu a nové priority co do klíčových zemí, sektorů, multilaterálních organizací i forem rozvojové spolupráce. Zodpovědným dárce se ČR nestane, pokud nenajde politickou vůli předvídatelně plnit své finanční závazky, zajišťovat koherenci ostatních politik s rozvojovými cíli a systematicky reflektovat jak výsledky své rozvojové spolupráce, tak naléhavé potřeby chudých komunit. Především si však česká ZRS potřebuje určit dlouhodobý, skutečně rozvojový cíl a upřímně definovat veškeré další případné motivy. Na následujících stránkách FoRS proto rozvádí svou představu o tom, co do české ZRS patří a co již nikoliv.

ZRS ČR je nevyhnutelně součástí zahraniční politiky ČR. Při formulaci cílů (čeho chce ČR v ZRS dosáhnout), motivů (proč ČR ZRS poskytuje) a principů ZRS (jak toho chce ČR dosáhnout) na další strategické období by se měl klást důraz na stávající mezinárodní závazky a aktuální rozvojové problémy. Relevantní rozvojová koncepce se neobejde bez reflexe rozmanitých a provázaných globálních krizí, geopolitických posunů, globalizace, změn podnebí a stavu různých lidských práv. Legitimní motivy ZRS by měly být zejména ty, pro které nelze využít jiných vládních nástrojů a rozpočtových položek než ZRS. Dle názoru FoRS by si ČR měla jako hlavní cíl stanovit odstraňování extrémní chudoby (nejen plnění Rozvojových cílů tisíciletí) na základě potřeb partnerů v rozvojových zemích a ve snaze o efektivnost rozvoje (nikoliv jen efektivnost pomoci).

Koncepce musí přesně rozčlenit a detailněji popsat formy rozvojové spolupráce, tedy bilaterální a multilaterální ZRS, neboť v navrženém zákoně jsou formy definovány jen rámcově a demonstrativně. Jako zodpovědný dárce by ČR měla postupně upouštět od vykazování výdajů na stipendia, odpouštění dluhů, péči o oprchlíky či vojenské mise, které nepředstavují přímý efekt pro chudé obyvatele v rozvojových zemích. Výběr teritoriálních a sektorových priorit patří mezi nejožehavější místa nové koncepce s mnoha protichůdnými zájmy ve hře. Přesto, či právě proto se FoRS domnívá, že jejich výběr je třeba uskutečnit především na základě objektivních kritérií odvozených z hlavních cílů, motivů a principů české ZRS. Vlajkové lodi české ZRS by se podle FoRS měly hledat mezi zeměmi, které rozvojovou spoluprací nejvíce potřebují, dávají předpoklady pro její efektivní realizaci a nabízí pro ČR relevantní místo mezi dalšími dárce. Nově upřednostňované mezinárodní organizace by se měly vyznačovat efektivní a transparentní prací relevantní cílům a rozvojovým prioritám ČR. Kromě priorit by se však koncepce měla zabývat i originální přidanou hodnotou české ZRS, kterou FoRS spatřuje především v lokálních projektech budování kapacit, transferu know-how a transformační spolupráci s důrazem na podporu všech druhů lidských práv a dobrého vládnutí.

Systém financování ZRS by měl posilovat efektivnost vynaložených prostředků a odpovědnost ČR. Pro naplňování svých mezinárodních závazků, vyšší a dlouhodobě předvídatelnější finanční toky by ČR měla využít také inovativní zdroje financování. Stabilní část prostředků české ZRS by měla automaticky končit v nejchudších zemích světa. Koncepce by měla určit způsob navyšování prostředků na ZRS a vytvořit závazný plán pro naplnění mezinárodních i vlastních finančních závazků. FoRS se také dlouhodobě zasazuje o zavedení víceletého financování programů a projektů a po vzoru Evropské komise navrhuje zařadit do nové koncepce komplexní program spolufinancování projektů s nestátními aktéry.

Zvláštní pozornost by se měla věnovat rozvojovému vzdělávání a osvětě, neboť pro zajištění dostatečné podpory je třeba informovat veřejnost o výsledcích rozvojové politiky. Rovněž je třeba v rámci zvyšování efektivnosti soustředit prostředky i na budování kapacit všech aktérů ZRS, jejichž nezastupitelnou roli v ZRS by měla koncepce uznat a popsat, a dále na podporu spolupráce napříč sektory, výzkum a dobrovolnictví.

Koncepce na další strategické období nabízí rovněž možnost posunout se na cestě k realizaci dalších nových, ale důležitých oblastí ZRS. Patří mezi ně i koncept koherence politik pro rozvoj, kde má ČR po institucionální reformě všechny předpoklady převést formální závazky do praktických mechanismů a konkrétních výsledků, a potvrdit tak svou vůdčí roli mezi novými členskými státy. Neformálním tlakem skrze výzkum, analýzy a intenzivnější komunikaci a koordinaci na nižších úrovních státní správy je možné předejít řadě rozhodnutí poškozujících chudé země v ostatních politikách v kompetenci ČR i EU.

Žádná koncepce nemůže vyřešit veškeré praktické problémy. Je však možné podstatně zvýšit její efektivnost, pokud od samého počátku obsahuje jasný plán monitorování a hodnocení. Systematické sledování a evaluace jsou ovšem zapotřebí i na úrovni jednotlivých projektů a programů ZRS jakož i dalších relevantních politik a závazků ČR. Transparentní, nezávislé, inkluzivní hodnocení a následné kroky s jasným časovým plánem jsou také důvodem, proč by nová koncepce měla stanovit konkrétní termín pro konec své platnosti, či alespoň důkladnou revizi.

Doporučení

Nevládní neziskové organizace zastoupené ve FoRS doporučují pro novou koncepci ZRS ČR:

Význam koncepce a související politické procesy

- Postupně zpracovávat a zveřejňovat dílčí strategie, plány či poziční dokumenty MZV (či Rady pro ZRS), reflektující aktuální otázky, globální trendy a specifické aspekty české rozvojové spolupráce (například genderový či klimatický rozměr ZRS), které nová koncepce zmíní jen velmi obecně či nepřímo;
- Stanovit pevný konec pro období platnosti nové koncepce či alespoň termín pro závaznou evaluaci a revizi koncepce do konkrétního termínu, v obou případech ne později než v roce 2017.

Globální výzvy současnosti

- Aby nová koncepce vycházela z analýzy globálního prostředí, nových trendů a aktuálních výzev. Zároveň by měla být popsána strategicko-politická vize české vlády pro poskytování ZRS, která by měla vycházet z konsensu dosaženého ve spolupráci s partnery z privátního, neziskového a akademického sektoru.

Základní cíle, motivy a principy ZRS ČR

- Jasně od sebe oddělit hlavní cíl/e, motivy a principy české ZRS;
- Definovat nadčasovější cíl, než jsou Rozvojové cíle tisíciletí, s akcentem na odstraňování nejhorších forem chudoby;
- Popsat plně a jednoznačně veškeré motivy české ZRS včetně tzv. morálních důvodů;
- Odlišit primární (dlouhodobě legitimní) a vedlejší (přechodné, nerozvojové) motivy;
- Aktualizovat, doplnit a přesněji definovat principy ZRS na základě priority místních potřeb partnerů, závazků Pařížské deklarace, Akční agendy z Akkry a výsledků globálních konzultací k efektivnosti rozvoje.

Priority a formy rozvojové spolupráce ČR

- Přesně definovat a postupně zúžit stávající formy ZRS ČR na ty, které vykazují přímý efekt pro chudé obyvatele (omezit „zveličování“ ZRS), pro novou koncepci vybrat alespoň jednu spornou modalitu pomoci a vyjmout ji z výkaznictví ZRS;
- Na základě dosavadní zkušenosti s poskytováním bilaterální rozvojové spolupráce a pro efektivní komplementaritu s evropskými a mezinárodními dárci zvážit specializaci na lokální projekty spočívající v budování kapacit a komunitní transformaci s důrazem na transfer know-how a na praktickou transformaci v oblasti lidských práv, včetně demokratických, ekonomických, sociálních, kulturních a environmentálních, a dobré správy coby průřezovou prioritu a komparativní výhodu ZRS ČR;

- Výběr teritoriálních a sektorových priorit postavit na jasně definovaném seznamu transparentních a dobře popsanych kritérií s váhami odpovídajícími hlavním cílům ZRS a tato kritéria důsledně dodržovat;
- U programových zemí nastavit transparentní a předvídatelné podmínky „odchodu“; stávající programové země, se kterými bude ukončena spolupráce, by měly být zařazeny mezi země projektové, aby bylo možné v následujícím období využít dosavadní výsledky a navázat na ně v nových formách spolupráce;
- Určit priority v poskytování multilaterální spolupráce, vyhodnotit relevantnost mezinárodních organizací zejména s ohledem na efektivnost vynakládaných prostředků, transparentnost a slučitelnost jejich cílů a aktivit s cíli a principy ZRS;
- Vybrané priority aktivně prosazovat prostřednictvím aktivní multilaterální diplomacie, včetně prosazování podmínek pro vyšší zapojení českých realizátorů do rozvojových programů dalších dárců (zejména Evropské komise a Evropského rozvojového fondu) a hledání možností přímé spolupráce s dalšími dárci.

Role aktérů v ZRS ČR

- Uznat role všech státních i nestátních aktérů ZRS;
- Reflektovat globální proces rozvojové efektivnosti organizací občanské společnosti (závazek dárců v Akční agendě z Akkry - viz § 20),
- Vytvořit zvláštní program na podporu nestátních aktérů v rozvojové spolupráci, včetně práva vlastní iniciativy (analogie evropského programu „Non-state Actors and Local Authorities“).

Informovanost a osvěta veřejnosti, rozvojové vzdělávání a budování kapacit

- Vedle programových nástrojů pro rozvojové vzdělávání a osvětu a budování kapacit vytvořit a implementovat komunikační strategii MZV pro veřejnou informovanost o ZRS ČR za účasti organizací občanské společnosti;
- Programově podporovat partnerství a spolupráci mezi jednotlivými sektory (např. partnerství nevládních organizací a škol, spolupráci platformy FoRS a MŠMT apod.);
- Koordinovat vytvoření strategie (koncepce) pro globální rozvojové vzdělávání v ČR, zajistit participaci všech aktérů do její přípravy a zajistit její přijetí;
- Formalizovat systém konzultací a výměny informací mezi aktéry ZRS;
- Podpořit výzkum se zaměřením na oblasti, které reflektují priority ZRS ČR a především jsou přínosné praxi;
- Vytvořit strategii pro podporu dobrovolnictví v rámci systému ZRS ČR.

Finanční závazky ČR

- Řídit ZRS ČR primárně závazkem přijatým na úrovni OSN – tj. věnovat na ZRS 0,7 % HND a v rámci toho 0,2 % HND na nejméně rozvinuté země (LDCs), neodsouvat jeho plnění, ale definovat postup k jeho naplnění jako dlouhodobou vizi ČR;
- Změnit praxi MZV a MF v určování výše úrovně financování ZRS na každý rok včetně střednědobého výhledu financování, tedy určit plán navyšování poměru ZRS na HND vzhledem k cíli 0,33 % a dále až 0,7 %, a teprve na jeho základě určit absolutní částku finančních prostředků, která bude v daném roce alokována na ZRS;
- Poměr mezi bilaterální a multilaterální spoluprací udržet na 60 % bilaterální vůči 40 % multilaterální;
- Vyčlenit 3 % ZRS na zvyšování informovanosti veřejnosti, osvětu a rozvojové vzdělávání a budování kapacit;
- Zajistit předvídatelnost financování a zavést víceleté financování programů a projektů;
- Zvážit, které z inovativních druhů financování by bylo možné nejlépe zavést v ČR.

Koherence politik pro rozvoj

- Potvrdit závazek naplňování koherence politik, popsat klíčové problematické (nekoherentní) politiky v kompetenci české vlády i v kompetenci Evropské komise (obchodní, zemědělská atd.) a mechanismy tvorby těchto politik;
- Zavést rámcový návrh hlavních opatření, o která bude ČR usilovat v rámci své ZRS (zmapování nekoherencí, identifikace klíčových problémů, zlepšení mechanismů koordinace s ostatními resorty i uvnitř MZV a zapojení dalších aktérů české ZRS);
- Zavést vlastní, pravidelný mechanismus hodnocení PCD.

Monitorování a evaluace Koncepce ZRS

- Vytvořit funkční a transparentní systém evaluací projektů a programů rozvojové spolupráce včetně systému evaluací koncepce ZRS, dalších relevantních politik a mezinárodních závazků ČR; tento systém by měl zahrnovat také společné evaluace s dalšími aktéry ZRS, dárci a partnerskými zeměmi;
- Pravidelně publikovat roční souhrnné monitorovací zprávy, zaměřené na kvantitu i kvalitu rozvojové spolupráce, a veřejnou diskusi výsledků ZRS, a zahrnout je jako východisko pro plán ZRS na následující rok;
- MZV musí být odpovědné za přípravu zadání evaluací a za využití jejich výsledků včetně zajištění systému adresného naplňování odsouhlasených doporučení evaluací;
- Využít výsledky střednědobé evaluace koncepce ZRS pro revizi koncepce a přípravu nové koncepce na další období;
- Podporovat budování a posilování evaluačních kapacit u manažerů evaluace, zástupců státní správy a dalších aktérů zastoupených v Radě ZRS, evaluátorů i manažerů projektů.

1 Úvod

Od roku 2007 prochází systém české zahraniční rozvojové spolupráce (ZRS) zásadními institucionálními změnami, které v roce 2010 završí přijetí tří klíčových dokumentů. Legislativně bude česká rozvojová politika a humanitární pomoc poprvé upravena zákonem o rozvojové spolupráci a humanitární pomoci, který nabude účinnosti v první polovině roku 2010. Zákon doplní prováděcí vyhláška, která stanoví nové zásady pro poskytování rozvojové spolupráce a humanitární pomoci. Strategicko-politickým dokumentem pro nadcházejících několik let se opět stane koncepce zahraniční rozvojové spolupráce.

Po institucionální stránce tak s ukončením transformace již České republiky nebude nic bránit, aby se zařadila mezi vyspělé dárce. Před novou koncepcí však stojí ještě mnohé další výzvy, včetně otázky, jakým dárce chce vlastně ČR být: Do kolika a jakých zemí má českou pomoc směřovat? V jakém typu rozvojové spolupráce ČR nejlépe vyniká? Jakým způsobem reaguje na klíčové problémy, kterým dnes chudé země v globalizovaném světě čelí? Co kromě poskytování efektivních a udržitelných rozvojových programů či projektů musí ČR zvládnout, aby snesla označení vyspělý dárce? Proč vlastně rozvojovou pomoc z peněz daňových poplatníků poskytuje? A kdo a jak by se měl účastnit rozhodování o těchto zásadních otázkách?

Politickým úkolem české vlády je nyní vytvořit dostatečně silný strategický dokument v oblasti rozvojové politiky, který napomůže k lepším výsledkům a vyšší efektivnosti ZRS ČR. Koncepce ZRS se však netýká jen výběru nových teritoriálních a sektorových priorit na dalších 5 či 7 let. Zároveň otvírá prostor pro hlubší přezkum základních předpokladů, přístupů a s rozvojovou spoluprací souvisejících aktivit státní správy, na něž v běžné praxi výkonné moci často nezbyvá čas, ovšem které mají silný dopad na plnění našich rozvojových cílů.

Tento poziční dokument FoRS je prvním uceleným a reprezentativním představením hlavních stanovisek platformy českých nevládních neziskových organizací na poli rozvojové spolupráce a humanitární pomoci nejen ke klíčovým otázkám připravované koncepce ZRS ČR, ale i k dlouhodobějšímu přístupu občanské společnosti k české rozvojové spolupráci jako takové. Prezentuje názory svých členů a pozorovatelů na význam koncepce, proces její tvorby, a především na základní očekávané i další důležité prvky v jejím obsahu, které nemusejí být součástí vládní koncepce.

Dokument je určen širokému spektru aktérů české ZRS, zejména Ministerstvu zahraničních věcí ČR (MZV), členům Rady pro ZRS a Parlamentu ČR, především Zahraničnímu výboru Poslanecké sněmovny, jeho Podvýboru pro rozvojovou pomoc a dále Zahraničnímu výboru Senátu. Věříme, že většina z předložených návrhů nalezne své místo v nové koncepci, či alespoň vstoupí jako neopominutelné téma do následných politických diskusí a jednání o dalším vývoji české ZRS.

2 VÝZNAM KONCEPCE A SOUVISEJÍCÍ POLITICKÉ PROCESY

Koncepce zahraniční rozvojové spolupráce by jako ústřední strategický dokument české vlády měl definovat východiska, motivy a principy české ZRS, finanční rámec a řízení ZRS, základní formy, teritoriální a sektorové priority bilaterální pomoci, přístup ČR k multilaterální rozvojové spolupráci, koherenci politik pro rozvoj a informovanost o ZRS. Coby politický dokument vlády zároveň v obecnější rovině vytvoří příležitost k potvrzení či přehodnocení ústředních předpokladů i dílčích témat české rozvojové politiky.

Garantem přípravy nové koncepce je MZV, konkrétně Odbor rozvojové spolupráce a humanitární pomoci (ORS). Místem, kde dochází k diskusi a jednáním o konkrétní podobě a jazyku koncepce, je však Rada pro ZRS. Z dosavadního průběhu příprav a konzultací se zdá, že celý proces tvorby nové koncepce nebude jen technickou, úřední formalitou, ale od samého počátku půjde o proces otevřený, reprezentativní a inkluzivní. I tento poziční dokument a související aktivity FoRS jsou příspěvkem k tomu, aby proces přípravy koncepce umožnil zřídka, ale důležitou širší politickou diskusi za účasti nejen dotyčných orgánů státní správy, nýbrž také politických zástupců a občanské společnosti.

Dle současných předpokladů by koncepce měla být schválena vládou, aby se stala závazným materiálem pro MZV, jednotlivá ministerstva a všechny další orgány státní správy činné v ZRS. Po zkušenostech s předchozí koncepcí však visí otazník nad tím, do jaké míry budou různí aktéři dílčí rozhodnutí obsažená v nové koncepci opravdu plně ctít. Průběžná kontrola a rámcová shoda ohledně reakce na její výsledky (resp. případné neplnění) by se tudíž měly stát organickou součástí přípravy nové koncepce. Výsledky závěrečné, komplexní evaluace, která pro svou věrohodnost a nezávislost musí mít i svou externí rovinu, pak musí být využity zejména pro přípravu další koncepce.

V současnosti není jisté, zda nová koncepce ZRS bude mít ohraničenou dobu platnosti, což hrozí ztížit všechny druhy evaluace a zejména jejich závěry. Je zjevné, že koncepce může dosáhnout svých cílů pouze v případě dostatečně dlouhého období pro své naplnění. Zvláště vzhledem k pomalejšímu rozběhu koncepce je jisté na místě zvážit delší než pětileté období. Na druhé straně je ovšem nezbytné zajistit, aby koncepce nevyzněla do ztracena – je nutné předejít situaci, kdy, ať již kvůli nedostatku kapacit či politické vůle, vznikne jakési vakuum, které umožní odkládat nejen evaluaci, ale také reakci na aktuální změny, či dovolí pragmatický přístup (jiného vedení) klíčových orgánů státní správy k ZRS bez nutnosti nést politickou zodpovědnost za jasně vymezené cíle rozvojové politiky. Je proto nutné, aby evaluace a zhodnocení Koncepce neproběhlo později než v roce 2017, tedy poté, co dojde k finálnímu zhodnocení Rozvojových cílů tisíciletí, jež ovlivní globální rozvojovou agendu.

Vzhledem k tomu, že koncepce nebude moci zmínit či dostatečně ošetřit všechny relevantní otázky české ZRS, FoRS navrhuje, aby MZV dle vzoru vyspělých dárcovských zemí postupně vydávalo sérii pozičních dokumentů či dílčích strategií, plánů reflektujících aktuální otázky a konkrétní přístup ke specifickým tématům rozvojové spolupráce (například genderový či klimatický rozměr ZRS či plán zvyšování koherence politik pro rozvoj), které budou rozvádět a zpřesňovat obecná prohlášení obsažená v koncepci. MZV může pro zpracování dílčích pozičních dokumentů využít externí kapacity.

FoRS požaduje:

- postupně zpracovávat a zveřejňovat dílčí strategie, plány či poziční dokumenty MZV (či Rady pro ZRS), reflektující aktuální otázky, globální trendy a specifické aspekty české rozvojové spolupráce (například genderový či klimatický rozměr ZRS), které nová koncepce zmíní jen velmi obecně či nepřímo;
- stanovit pevný konec pro období platnosti nové Koncepce či alespoň termín pro závaznou evaluaci a revizi koncepce do konkrétního termínu, v obou případech ne později než v roce 2017.

3 FORMÁT A OBSAH KONCEPCE

3.1 Aktuální výzvy globálního rozvoje

Rozvojová spolupráce probíhá v širším mezinárodním kontextu a mimo jiné je i výrazem globální odpovědnosti ČR. Úspěch konkrétních projektů české rozvojové spolupráce podmiňuje řada faktorů, které přesahují Českou republiku i EU. Ambice reagovat na ně či alespoň strategické globální výzvy pojmenovat zatím koncepčním materiálům české ZRS chyběla. Nová Koncepce ZRS ČR by proto měla stavět na základním rozboru nejdůležitějších globálních procesů a trendů, označit nové příležitosti i aktuální hrozby pro rozvoj a nastínit, zda a jakým způsobem na ně česká ZRS chce reagovat.

FoRS považuje za vhodné zaměřit se na následující důležité výzvy:

Změna geopolitických sil

Sílící ekonomická pozice zemí jako Čína, Indie či Brazílie vede ke změně rozložení politických sil ve světě. Je otázkou, zda tento vývoj povede k dalšímu posílení nebo spíše oslabení malých a chudých rozvojových zemí. Nutnost dobře rozlišovat problémy a potřeby různých rozvojových zemí, zájmy různých skupin uvnitř těchto zemí a mnohem silněji se věnovat odstraňování nejhorších forem chudoby a sociálně ekonomického vyloučení jednotlivců či komunit spíše než celých států představuje jen některé z nových výzev rozvojové spolupráce.

Ekonomické otázky

Globální krize a ekonomická globalizace

Navzdory rozvojovému potenciálu globalizace se propast mezi chudými a bohatými nadále spíše zvětšuje. Současná finanční a ekonomická krize těžce dopadá na nejchudší populace, které nemají na vzniku krizí sebemenší podíl, a ohrožuje dekády rozvojových úspěchů. Další globální krize (potravinová, klimatická, ropná) odhalují též potřebu hledat alternativy k zastaralému globálnímu ekonomickému modelu, nově vymezit vztah mezi státem a trhem a nově definovat (stabilní, udržitelný a férový) hospodářský růst, obchod a finanční toky. Tyto výzvy přesahují jak tradiční rámec rozvojové spolupráce, tak politické možnosti rozvojových zemí a ukazují na nutnost vnímat rostoucí propojenost rozvojové politiky s ostatními politikami dárcovských zemí.

Nové i tradiční zdroje rozvoje

Za poslední dekádu se výrazně proměnily hlavní finanční zdroje rozvoje chudých zemí. Primární roli veřejných financí v řadě regionů vystřídal soukromé zdroje: přímé zahraniční investice, remittance či aktivity velkých soukromých nadací. Je však otázkou, jaký typ rozvoje a komu tyto finance přinášejí a jak by tento trend měly reflektovat vlády bohatých zemí. Světová krize ukázala nezastupitelnost veřejných služeb a zdrojů, odhalila rostoucí zranitelnost chudých zemí a zpochybnila závislost jejich rozvoje na vnějších zdrojích. Posílení místní kontroly nad vlastním hospodářstvím, zejména mobilizace lokálních finančních, potravinových či surovinových zdrojů a budování politického prostoru pro zodpovědné vládnutí se jeví jako nové úkoly i pro českou rozvojovou spolupráci.

Rozvojové otázky

Rozvojové cíle tisíciletí

Je stále pravděpodobnější, že Rozvojové cíle tisíciletí (MDGs) nebudou splněny, resp. nebudou naplněny všechny a ve všech regionech. Zejména neuspokojivá situace je ve většině zemí Subsaharské Afriky a v některých zemích Jižní Asie. V souvislosti s očekávaným koncem lhůty pro naplnění Rozvojových cílů tisíciletí v roce 2015 je třeba, aby se ČR zasazovala o pokračování podobného mezinárodně koordinovaného programu a usilovala o plnou kompatibilitu jejího systému ZRS s takovým novým mezinárodním plánem.

Efektivnost rozvoje

Česká republika se v oficiálním stanovisku k závěrům konference o efektivnosti pomoci, pořádané v Akkře, jednak zavázala uplatňovat zásady Pařížské deklarace a Akční agendy z Akkry, jednak přijala efektivnost pomoci za jednu z hlavních motivací současné reformy českého systému ZRS ČR. Základní principy z obou mezinárodně schválených dokumentů s největší pravděpodobností najdou své uplatnění i v nové koncepci ZRS. Ta však umožňuje přihlásit se ke komplexnější a ambicióznější agendě „efektivnosti rozvoje“, nikoliv tedy jen „efektivnosti pomoci“. Tyto principy, které se těší rostoucí podpoře mezi nevládními organizacemi, mezinárodními institucemi i státy, zahrnují důraz na otázky lidských práv, demokracie, plné inkuzivity, genderové rovnosti a zaměřují se mnohem silněji na odstraňování chudoby, nerovností a na environmentální udržitelnost.

Podpora lidských práv, demokratických principů a dobré správy věcí veřejných

Nepředvídatelná státní moc, všudypřítomné překážky podnikání, slabá občanská společnost, potlačovaná média či porušování práv žen a dívek nejsou jen otázkou ekonomických možností a kulturní historie, ale především politické vůle. Bez citlivého, ale soustředěného tlaku na větší zodpovědnost, průhlednost a otevřenost politiky v chudých zemích se jakékoliv mezinárodní dohody, globální reformy a vnější pomoc minou účinkem. Podpora lidských práv by měla zůstat ústředním cílem české rozvojové i zahraniční politiky. Neměla by se však omezovat jen na zakotvení formálních znaků demokracie a občanských svobod, nýbrž systematicky budovat podmínky i pro naplňování mezinárodně schválených ekonomických, sociálních, kulturních a environmentálních práv.

Klimatické změny a degradace životního prostředí

Emise oxidu uhličitého jak v bohatých, tak v rozvojových zemích, následné změny podnebí, úbytek biodiverzity či postupná degradace životního prostředí v chudých zemích se staly klíčovým rozvojovým problémem, podkopávajícím dosažení MDGs, i problémem humanitárním. Již dnes se změny klimatu citelně projevují v nedostatku vody i zaplavení rozsáhlých oblastí, ve vyšší frekvenci přírodních pohrom, ve skomírajícím zemědělství i šíření smrtelných nemocí právě v komunitách nejvíce závislých na životním prostředí. Kromě pomoci s adaptací na změněné podnebí, která ovšem nesmí jít na úkor rozvojových rozpočtů, musí rozvojová spolupráce a hlavně české a evropské energetické politiky podporovat přechod na úspornou nízkouhlíkovou ekonomiku s novými technologiemi a pracovními místy, jinými cenami a jinými modely spotřeby. ČR získala vlastní zkušenost s tím, že ochrana životního prostředí a ekonomický růst nemusí být ve vzájemném protikladu, a měla by této zkušenosti využít i v ZRS.

FoRS požaduje:

- aby nová koncepce vycházela z analýzy globálního prostředí, nových trendů a aktuálních výzev. Zároveň by měla být popsána strategicko-politická vize české vlády pro poskytování ZRS, která by měla vycházet z konsensu dosaženého ve spolupráci s partnery z privátního, neziskového a akademického sektoru.

3.2 Základní cíle, motivy a principy ZRS ČR

Zahraniční rozvojová spolupráce je nedílnou součástí zahraniční politiky ČR. Takové ukotvení však přináší současné české ZRS výhody i problémy. Zahrnutí mezi nástroje zahraniční politiky znamená určitou jistotu existence a ochrany před krácením prostředků v časech krize či v časech, kdy ZRS stále není částí politické scény brána jako automatická, natož svébytná součást českých veřejných politik. Na straně druhé ovšem podřízený status ZRS omezuje jasné zacílení veřejných prostředků na klíčové cíle rozvojové spolupráce a rozměňuje jejich efektivnost. Do budoucna příliš nedovoluje, aby ZRS současně tradiční zahraniční politiku doplňovala a přinášela dlouhodobou vizi přesahující rámec aktuálních politických priorit ČR.

Není realistické očekávat, že se tato situace v dohledné době výrazně změní. Nová koncepce však může jednak jasněji oddělit cíle (čeho chce ČR v ZRS dosáhnout) od motivů (proč ČR poskytuje ZRS) a principů ZRS (jak toho chce ČR dosáhnout), jednak každou tuto kategorii jednoznačněji vymezit. Hlavně však může otevřít prostor k **odlišení motivů a cílů na ty, které by do budoucna měly být ústřední, a na ty, které je vhodné co nejdříve opustit**. FoRS věří, že s postupným posunem mezinárodní rozvojové debaty, růstem veřejné a politické podpory pro ZRS a očekávaným nárůstem oficiální rozvojové pomoci dojde i k postupnému přehodnocení a osamostatnění ZRS tak, jako se tomu již děje u řady vyspělých dárců.

3.2.1 Cíle a mezinárodní ambice

Při formulaci cíle či cílů ZRS by se jistě měl klást důraz na stávající mezinárodní závazky a mezinárodně uznávané definice. Ty se ostatně již odrážejí v dosavadním strategickém rámci ZRS ČR.

Podle FoRS by Česká republika jako zodpovědný dárců v situaci prohlubující se globální chudoby a nerovnoměrných dopadů současných globálních krizí měla jít za rámec MDGs (které jsou nakonec také jen nástrojem, způsobem dosažení ústředního cíle, jež navíc patrně stále v době nové koncepce čeká mezinárodní přehodnocení), a za svůj hlavní a dlouhodobý cíl deklarovat **odstraňování extrémní chudoby**. Důraz přitom FoRS klade na odstraňování nejhorších forem chudoby, zejména těch, které ohrožují lidské životy.

3.2.2 Motivы a české zájmy

Motivy představují v současném koncepčním rámci asi nejspornější část. Coby (politická) východiska reprezentují různé zájmy klíčových aktérů. Navíc mají značný dopad i na další části koncepce, jako jsou teritoriální a sektorové priority či formy ZRS.

I v rámci stávajícího, podřízeného statutu ZRS vůči zahraniční politice je tedy třeba vyjasnit dva okruhy otázek. Za prvé, zda ZRS má být nástrojem aktivního prosazování zahraničně politických zájmů ČR, či zda rozvojové cíle budou spíše vnímány jako svébytný veřejný (zahraničněpolitický) zájem, který pouze nemá být (pasivně) v rozporu s ostatními zahraničněpolitickými zájmy, tedy jinými nástroji a politikami (jak naznačuje výše uvedené motto). Za druhé je třeba vyjasnit, o které zahraničněpolitické zájmy se jedná. Má podpora exportních zájmů mít stejnou roli v utváření české ZRS jako řešení globálních problémů, odstraňování chudoby stejnou roli jako prestiž a viditelnost ČR a zajištění české bezpečnosti (zejména „bezpečnosti v oblasti migrace“) stejnou roli jako podpora demokracie a lidských práv?

FoRS považuje u české ZRS za prvotní jednoznačně rozvojové motivy, resp. ty rozvojové motivy, které se zaměřují na odstranění extrémní chudoby a které nelze realizovat jinými politickými nástroji a rozpočtovými kapitolami. Naopak české ekonomicko-obchodní či bezpečnostní zájmy, které mají své vlastní širší koncepce, nástroje a rozpočtové zdroje (dokonce celá ministerstva) by měly mít v české

ZRS stále menší místo a v delší perspektivě z ní coby pozitivní motivy zcela vymizet. I rozvíjení bilaterální vztahů a rostoucí mezinárodní kredit (viditelnost) je podle FoRSu možné si v delším časovém horizontu (jako např. u skandinávských zemí) představit spíše jako důsledek kvalitní ZRS než jako důvod jejího poskytování. Je však zcela legitimní, aby česká ZRS (a časem svébytnější česká rozvojová politika) tyto další legitimní veřejné zájmy, cíle a zájmy české obchodní, bezpečnostní a zejména zahraniční politiky nepodkopávala – podobně jako tyto politiky nesmí podkopávat rozvojové cíle. Koherence politik musí být tedy obousměrná.

Za jednoznačně relevantní a dlouhodobě legitimní proto FoRS považuje následující motivy k ZRS:

- Globální odpovědnost - pro-aktivní účast ČR jako předního dárce v rámci nových členských zemí EU v řešení globálních problémů a poskytování globálních veřejných statků (včetně vlastního osvědčeného zájmu na stabilním, spravedlivém a bezpečném světě či snahy o využití vlastní transformační zkušenosti).
- Morální nepřípustnost a nelidskost extrémní chudoby.
- Mezinárodní solidarita.
- Ochrana globálního ekosystému a životního prostředí.
- Rozšiřování prostoru demokracie, dobrého vládnutí a posílení váhy chudých zemí v globálních rozhodovacích procesech.
- Přenos transformační zkušenosti ČR.
- Globální respektování lidských práv včetně práv žen a dívek.

Jak prvotní, tak případné druhotné motivy ZRS je třeba v koncepci plně a nedvojznačně definovat a jejich různé váhy (legitimitu) při dosahování ústředního cíle jasně odlišit.

3.2.3 Principy a místní potřeby

Principy ZRS definují, jakým způsobem chce ČR realizovat svou ZRS. Pro FoRS je zásadním principem, aby maximum rozvojové spolupráce vycházelo z **potřeb přijímající skupin** – partnerské země, regionu či komunity. Tyto potřeby mohou být definovány v národních strategiích rozvoje (např. Poverty Reduction Strategy Papers), na základě aktuálních národních konzultací či na základě výsledků evaluací rozvojových programů. Zastupitelské úřady ČR a realizátoři české ZRS jsou proto vedle vlády a občanské společnosti dané země v tomto ohledu důležitými zdroji informací.

Principy by měly rovněž vycházet z mezinárodních závazků týkajících se efektivnosti rozvoje. Za klíčové FoRS považuje principy Pařížské deklarace, aktualizované a doplněné na základě střednědobé evaluace a globálních konzultací všech rozvojových aktérů:

- Partnerství založené na společných vizích a zájmech a na vzájemné důvěře.
- Demokratické vlastnictví (ownership), transparentnost a předvídatelnost rozvojové spolupráce.
- Harmonizace rozvojových programů na základě spolupráce všech aktérů.
- Rozvojové programy založené na skutečné znalosti problematiky – místních podmínek, souvislostí a motivací - a závazek tuto znalost využívat.
- Vzájemná odpovědnost vůči cílovým skupinám za výsledky a dopady rozvojových programů.
- Různorodost aktérů ve smyslu právního statutu, velikosti, zkušeností i rolí a příznivé prostředí pro uplatnění a využití přidaných hodnot jednotlivých rozvojových aktérů.
- Plná inkuzivita rozvojových programů.
- Koherence.
- Dlouhodobá udržitelnost

aby nová koncepce vycházela z analýzy globálního prostředí, nových trendů a aktuálních výzev. Zároveň by měla být popsána strategicko-politická vize české vlády pro poskytování ZRS, která by

měla vycházet z konsensu dosaženého ve spolupráci s partnery z privátního, neziskového a akademického sektoru.

FoRS požaduje:

- jasně od sebe oddělit hlavní cíl/e, motivy a principy české ZRS;
- definovat nadčasovější cíl, než jsou Rozvojové cíle tisíciletí, s akcentem na odstraňování nejhorších forem chudoby;
- popsat plně a jednoznačně veškeré motivy české ZRS včetně tzv. morálních důvodů;
- odlišit primární (dlouhodobě legitimní) a vedlejší (přechodné, nerozvojové) motivy;
- aktualizovat, doplnit a přesněji definovat principy ZRS na základě priority místních potřeb partnerů, závazků Pařížské deklarace, Akční agendy z Akkry a výsledků globálních konzultací k efektivnosti rozvoje.

3.3 Priority a formy rozvojové spolupráce ČR

Podle OECD/DAC se v základním členění oficiální rozvojové spolupráce (ODA – tedy ZRS) rozlišuje forma bilaterální a multilaterální. Nová koncepce bude toto základní rozdělení jistě respektovat, není však jisté, do jakých detailů půjde. Všechny typy priorit by měly být konzistentně odvozeny z hlavních cílů, motivů a principů, a také by měly být konkrétně a jednoznačně popsány. FoRS se domnívá, že nadcházející koncepce ZRS by měla nejen zúžit priority ZRS, co se týče zemí, sektorů a mezinárodních organizací, ale také forem (modalit) s preferencí těch, které mají doložitelný rozvojový přínos v partnerských rozvojových zemích.

3.3.1 Bilaterální rozvojová spolupráce

Mezi dárci, NNO a dalšími profesionály již řadu let probíhá debata, co je „skutečná“ oficiální rozvojová spolupráce v rámci bilaterální rozvojové spolupráce. Jak naznačuje i pozice FoRS k cílům ZRS (viz. 2.2.1), definuje FoRS v rámci evropské platformy CONCORD jako „skutečnou“ takovou ZRS¹, která má **přímý pozitivní dopad na životy lidí žijících v chudobě**. Tímto prizmatem i česká vláda v rámci svého statistického vykazování „zveličuje“ data o skutečné bilaterální pomoci, protože do této „zvličené“ (z anglického „inflated“) pomoci zahrnuje i odpouštění dluhů, výdaje na péči o uprchlíky v ČR, vojenské mise, které nemají prokazatelně rozvojový dopad či stipendia zahraničních studentů z rozvojových zemí bez ohledu na jejich přínos v jejich zemi původu. Tyto položky však nepředstavují přímý efekt pro chudé obyvatele v dané rozvojové zemi. ZRS se tak stává nadhodnocenou a svým způsobem zavádějící kategorií.

Z hlediska vlády se jedná o zcela legitimní přístup, protože metodika OECD/DAC² stále povoluje všechny tyto položky do oficiálních statistik ODA (ZRS) zahrnovat. Statistické výkaznictví nicméně poskytuje obrázek o kvalitě pomoci a celkovém přístupu dané země k rozvojové spolupráci, a je tedy i věcí mezinárodní prestiže. Mezinárodní tlak na změnu statistik postupně sílil až do doby ekonomické krize. Jsou země, které dobrovolně přestaly zahrnovat například odpouštění dluhů a výdajů na uprchlíky do svých statistik (např. Lucembursko, ve velké míře i Skandinávie či Irsko). Obecný úbytek veřejných zdrojů v důsledku globální recese však přinesl i opačnou snahu (tzv. celounijní přístup EU či koncept ODA+) definici rozvojové spolupráce dále rozšířit o další finanční toky ze Severu na Jih, u kterých je rozvojový dopad ještě pochybnější (např. exportní úvěry). Ukazatel ODA (ZRS) je totiž základem pro měření toho, jak jednotlivé dárcovské země naplňují své mezinárodní závazky.

¹ Studie CONCORD: No Time to Waste: European Governments Behind Schedule on Aid Quantity and Quality, 2008

² OECD/DAC vydalo stručný průvodce o metodice „Is it ODA?“, který poskytuje definici a pokrytí ODA – co se dá započítat a co již nikoliv – viz <http://www.oecd.org/dataoecd/21/21/34086975.pdf>

I v dobách krize však FoRS trvá na tom, že ZRS nesmí vykazovat položky, které zahrnují odpouštění dluhů z poskytování exportních půjček, náklady na udržování drahých pracovníků a konzultantů poskytujících technickou asistenci, vázanou pomoc a transakční náklady na mise a studie. Nová koncepce by pak měla alespoň uznat nestejný rozvojový dopad různých modalit bilaterální ZRS a vybrat alespoň jednu ze zmíněných sporných položek (stipendia, oddlužení, výdaje na uprchlíky, vojenské mise), kterou ČR postupně ze statistik ODA vyjme anebo výrazně zvýší její rozvojový přínos. Kromě toho by modalita bilaterální ZRS měly být vybírány ve vazbě na sektorové (3.3.1.2) a teritoriální (3.3.1.1) priority, protože každá modalita nabízí jiný typ rozvojového přínosu, kterého lze dosáhnout jen za určitých podmínek a pro určité priority české ZRS.

FoRS vnímá jednotlivé modalita bilaterální rozvojové spolupráce³ následovně (seřazeny sestupně dle důležitosti):

- **Bilaterální rozvojové projekty** – zejména technické, nikoliv investiční povahy považuje FoRS za nejvhodnější formu české ZRS, která umožňuje dobře propojit efektivní boj proti chudobě s komparativními výhodami ČR (viz. 3.3.1.2).
- **Projekty rozvojového vzdělávání a osvěty, budování kapacit** – projekty realizované v ČR a EU jsou jedním ze základních předpokladů pro efektivnost rozvojových programů a projektů v partnerských zemích i rostoucí veřejnou a politickou podporu samotné ZRS v ČR.
- **Trojstranná spolupráce a kofinancování s jinými dárci** – jsou vítanou modalitou za podmínky, že je dodržena efektivita a efektivnost takových programů a trojstrannost není nadřazena kvalitě.
- **Bilaterální projekty investiční / infrastrukturní** – ČR nemůže konkurovat velkým, etablovaným dárcům v investičních projektech velkého rozsahu, FoRS proto doporučuje zaměřit se na podporu rozvoje lokálních komunit a jejich potřeb (voda, školství, zdravotnictví, lokální energetika...).
- **Vysílání expertů do rozvojových zemí a mezinárodních organizací** – účinnost této modality je těžko měřitelná. FoRS ji považuje za vhodnou, pokud bude jasně definována rozvojová role vysílaných expertů ve vztahu k prioritám české ZRS, pokud bude využívání této modality omezeno na pečlivě vybírané případy a pokud bude podíl na celkovém objemu přiměřený.
- **Stipendia** – dosavadní průzkumy ukazují, že jen minimum studentů se vrací zpět k dlouhodobému působení v zemi původu. Opatření pro návrat studentů z ČR do zemí původu jsou nedostačující. Celá kategorie se v mezinárodním společenství postupně posouvá mimo statistické definice ZRS.
- **Zvýhodněné půjčky a úvěry** – mohou sehrát pozitivní roli pro chudé obyvatele, pokud se jedná o podporu odpovídajících místních finančních institucí v cílových zemích a nikoliv českých ekonomických zájmů.
- **Přímá rozpočtová podpora** – tuto modalitu považuje FoRS za účinnou pro dárci poskytující vyšší obraty rozvojové pomoci než ČR, např. Evropskou komisi, a to jen u vybraných zemí nebo ve specifických sektorech a za vhodně a přesně stanovených podmínek, které zajistí kontrolu a vzájemnou odpovědnost.
- **Odpouštění dluhů** – zejména odpouštění pochybných, nesplacitelných či zjevně nelegitimních dluhů by mělo pokračovat z ekonomických a morálních důvodů, ale nad rámec ZRS. Započítávání dluhů a poskytování úvěrů je třeba transparentně sledovat. S ohledem na předpokládané ukončení oddlužování v roce 2011 však FoRS prosazuje vyjmutí oddlužení ze statistik české ZRS.
- **Vojenské a civilní mise** – spojení vojenského a civilního segmentu v jednu modalitu považuje FoRS za nešťastné a potencionálně problematické. Spolehlivé metodiky nejsou dostupné, nelze tedy jasně určit obsah a rozvojový dopad takových misí (dopad na komunitní obnovu,

³ Od roku 2011 bude platit nová klasifikace bilaterální rozvojové spolupráce, kterou vypracovala pracovní skupina DAC/OECD pro statistiku pro zjednodušení reportování a porovnání členů výboru DAC a kterou by měla ČR reflektovat: všeobecná rozpočtová podpora, programová pomoc, projektová pomoc, technická asistence a vysílání expertů, stipendia v donorských zemích, oddlužování, administrativní náklady, které nejsou zahrnuty jinde, ostatní výdaje.

dobré vládnutí, na postavení žen ve společnosti apod.). Pokud by byly civilní mise odděleny, pak je FoRS připraven hodnocení revidovat.

- **Pomoc uprchlíkům na území ČR** – rozvojový dopad těchto služeb považuje FoRS za nízký a prosazuje vyjmutí pomoci uprchlíkům ze statistik ZRS.

Osobitou formou rozvojové spolupráce je taktéž **humanitární pomoc**, tedy finanční příspěvky, dodávky vybavení a materiálu, přímé nebo prostřednictvím projektů. Projekty humanitární pomoci potřebují jak flexibilní rozhodovací mechanismy, tak dlouhodobé budování kapacit organizací, které humanitární pomoc poskytují.

3.3.1.1 *Určení teritoriálních priorit*

Mezi nejostřeji sledovaná témata nové koncepce ZRS ČR patří bezesporu přehodnocení dosavadních teritoriálních a sektorových priorit⁴. Zejména o výčet vlajkových zemí, ale také o tematický charakter ZRS se svádí pochopitelné boje mezi politiky, ministerstvy i mezi realizátory, protože do značné míry předurčují, kam, na jaké projekty a skrze koho budou směřovat hlavní rozpočtové prostředky české bilaterální ZRS. Pro českou platformu rozvojových a humanitárních organizací jsou však kritéria výběru těchto priorit důležitější než vlastní vybrané země či sektory.

Je evidentní, že v rámci posílení dopadu české ZRS je nutné **snížení počtu prioritních zemí**. Zároveň je však třeba definovat **strategii „odchodu“** v zemích, se kterými ČR ukončí prioritní spolupráci. Tato strategie musí být dlouhodobá a předvídatelná - podmínky „odchodu“ musí být definovány již v aktuálních programech.

Stávající programové země, se kterými bude ukončena spolupráce, by měly být zařazeny mezi země projektové, aby bylo možné v následujícím období využít dosavadní výsledky a navázat na ně v nových formách spolupráce. V případě zemí, které požádaly o členství v EU, je třeba podpořit jejich rozvoj spíše z přístupových fondů EU než z české ZRS.

FoRS požaduje, aby byl sestaven **seznam jasně popsanych kritérií** pro výběr prioritních zemí, a aby byl při výběru maximálně respektován. Tento seznam kritérií by měl předcházet volbě konkrétních prioritních zemí (či sektorů), nikoliv být ad hoc ospravedlněním pro priority vybrané na základě partikulárních zájmů či nerozvojových motivů. Jednotlivá kritéria by měla být **kvantifikovatelná** (pomocí dílčích indikátorů), aby bylo možné každou navrhovanou zemi (sektor) bodově ohodnotit. Současně by měla být určena **váha** každého kritéria v závislosti na tom, do jaké míry naplňuje primární cíle a motivy české ZRS.

FoRS navrhuje tato 3 kritéria:

- **Potřebnost rozvojové spolupráce** – zaměření na nejméně rozvinuté země dle indexu lidského rozvoje (HDI) (váha – 60%)
- **Přidaná hodnota české ZRS a předpoklady pro efektivní naplňování ZRS ČR v dané zemi** (váha – 30%) – určení přidané hodnoty české zkušenosti v kontextu potřeb dané země, potřeba české zkušenosti a odbornosti v podmínkách dané země, zájem o rozvojovou spolupráci s Českou republikou, dosažené výsledky předcházejících rozvojových intervencí české ZRS a předpoklad pro zajištění kapacit pro realizaci dalších intervencí (tj. přítomnost zastupitelského úřadu ČR a/nebo možnost vybudování kanceláře České rozvojové agentury).
- Případně **i relevance a význam české ZRS vůči dalším dárcům** (váha – 10%) – příspěvek české ZRS a její efekt v kontextu dalších bilaterálních a multilaterálních dárců v dané zemi.

⁴ Přehodnocení teritoriálních a sektorových má vycházet z doporučení DAC Special Review: Development Cooperation of the Czech Republic a Kodexu chování EU pro doplňkovost a dělbu práce v rámci rozvojové politiky z roku 2007.

Jakkoliv FoRS uznává, že zastupitelský úřad je důležitým faktorem volby, nepovažuje za legitimní kritérium „možnost upevnění již existujících nebo vytvoření nových žádoucích politických a ekonomických vazeb“, které primárně nesměřují k odstranění nejtěžších forem chudoby v dané zemi.

Z daných kritérií rovněž mimo jiné vyplývá, že mezi prioritními zeměmi zodpovědného dárce, za kterého se ČR již považuje, či dokonce adepta na vstup do výboru pro rozvojovou spolupráci DAC OECD nemohou chybět nejméně rozvinuté země. Stejně tak není příliš dobrou vizitkou vyspělosti dárce, pokud větší množství prioritních zemí představují středně rozvinuté evropské státy, do nichž už tak proudí velké objemy pomoci prostřednictvím řady jiných nástrojů než ZRS, či které jsou dokonce několik kroků od zahájení přístupových jednání do EU.

3.3.1.2 Určení sektorových priorit

Pro výběr sektorových priorit by měl platit podobný – na strategických, vážených a měřitelných kritériích založený – postup, jaký FoRS navrhuje pro výběr teritoriálních priorit. Dosavadní přístup k výběru sektorových priorit takovému postupu odpovídá mnohem více než přístup k výběru prioritních zemí. Komparativní výhody ČR, předchozí zkušenost ZRS, priority mezinárodního společenství a dělba práce s ostatními dárce jsou správná kritéria, která by měla být doplněna o důraz na místní potřeby.

Z hlediska FoRSu je opět klíčové, aby sektorové priority přispívaly k naplňování ústředního cíle české ZRS a přinášely pozitivní dopady do života nejchudších skupin lidí v partnerských zemích. Tomuto stěžejnímu kritériu může odpovídat celá škála sektorů od podpory demokracie, lidských práv a sociálního rozvoje, přes ochranu životního prostředí, zemědělství až po ekonomický rozvoj a energetiku. Velmi však záleží na vlastní formě a důrazu v rámci každého sektoru. Navíc sektory jsou mezi sebou čím dál více vzájemně provázané a řada z nich (ekologie, dobrá správa či lidská práva) má spíše průřezový než sektorový charakter.

Kupříkladu lokální zdroje obnovitelné energie (priorita českého předsednictví EU), podpora drobných farmářů a ekologického zemědělství (obojí s výrazným přínosem jak v oblasti adaptace, tak zmírnění dopadů klimatických změn), malého a středního podnikání a zejména žen nabízí nejen četné synergie mezi sektory a rozvojovými cíli, ale především přináší chudým komunitám obvykle mnohem efektivnější, udržitelnější a spravedlivější rozvoj a menší vedlejší náklady než obří přehrady, velké infrastrukturní investice či průmyslové podniky. Proto mnohem důležitější než výčet sektorových priorit je jejich cílené vymezení a dobře podchycené synergie.

FoRS je přesvědčen, že vzhledem k relativně omezenému rozměru ZRS ČR ve srovnání s velkými dárce je třeba nejen omezit počet sektorových (a teritoriálních) priorit. Na základě dosavadní zkušenosti s poskytováním bilaterální rozvojové spolupráce by se ČR měla zaměřit na **podsektory, programy a projekty s velkou přidanou hodnotou**. FoRS doporučuje zvážit specializaci na lokální projekty spočívající v budování kapacit a komunitní transformaci s důrazem na transfer know-how a na praktickou transformaci v oblasti lidských práv, včetně demokratických, ekonomických, sociálních, kulturních a environmentálních, a dobré správy. Právě v tom by mohla spočívat komparativní výhoda, na které může ČR svou ZRS profilovat v mezinárodním společenství. Jde zejména o tzv. „soft“ nebo kombinované projekty, včetně malých infrastrukturních či průmyslových projektů, ale s komplexním sociálním přístupem a lokálním řízením zdrojů.

3.3.2 Multilaterální rozvojová spolupráce

Multilaterální spolupráce je v životním zájmu malých zemí a patří také mezi dlouhodobé priority české zahraniční politiky. Je více než výrazem mezinárodní solidarity, snahy o vyšší efektivnost různých politik a demokratizujícího se charakteru mezinárodních vztahů. Stala se základem

globálního řízení v situaci, kdy mnohé z problémů sužujících chudé země a komunity jsou řešitelné jen v součinnosti s ostatními zeměmi či dokonce s kritickou masou celého mezinárodního společenství (např. změny klimatu). Představuje také de facto jediný způsob poskytování globálních veřejných statků (služeb), jako jsou ekonomická stabilita, mezinárodní bezpečnost či transfer zdrojů ze Severu na Jih. FoRS je proto přesvědčen, že mnohostranná spolupráce musí mít své pevné místo i v rámci české ZRS.

Česká multilaterální (mnohostranná) rozvojová pomoc sestává ze spolupráce prostřednictvím mezinárodních organizací systému OSN, brettonwoodských institucí a příspěvků do rozpočtu EU. Vedle mandatorních příspěvků, které vyplývají z členství ČR v mezinárodních organizacích, poskytuje ČR prostřednictvím různých orgánů své příspěvky také na dobrovolné bázi, např. na aktivity mezinárodních organizací v rozvojových zemích se zapojením českých expertů.

FoRS vzhledem k omezenému objemu prostředků doporučuje na základě cílů, teritoriálních a sektorových priorit české ZRS **určit priority** v poskytování multilaterální spolupráce včetně omezení počtu podporovaných multilaterálních organizací a aktivně je prosazovat v rámci české diplomacie. Aktivní multilaterální diplomacie by měla zahrnovat také prosazování podmínek pro vyšší zapojení českých realizátorů do rozvojových programů dalších dárců, zejména Evropské komise a Evropského rozvojového fondu, a hledání možností přímé spolupráce s dalšími dárci.

Mezi hlavní kritéria výběru prioritních mezinárodních organizací by měly patřit jednak jejich **relevantnost a slučitelnost** ve vztahu k cílům, principům a prioritám ZRS ČR a jednak **efektivnost a transparentnost** jejich fungování. Tyto parametry je třeba nejen vyhodnotit při výběru priorit multilaterální spolupráce, ale rovněž dlouhodobě sledovat, průběžně vyhodnocovat a závěry promítat do české multilaterální diplomacie, a to včetně mandatorních příspěvků.

FoRS požaduje:

- přesně definovat a postupně zúžit stávající formy ZRS ČR na ty, které vykazují přímý efekt pro chudé obyvatele (omezit „zveličování“ ZRS), pro novou koncepci vybrat alespoň jednu spornou modalitu pomoci a vyjmout ji z výkaznictví ZRS;
- na základě dosavadní zkušenosti s poskytováním bilaterální rozvojové spolupráce a pro efektivní komplementaritu s evropskými a mezinárodními dárci zvážit specializaci na lokální projekty spočívající v budování kapacit a komunitní transformaci s důrazem na transfer know-how a na praktickou transformaci v oblasti lidských práv, včetně demokratických, ekonomických, sociálních, kulturních a environmentálních, a dobré správy coby průřezovou prioritu a komparativní výhodu ZRS ČR;
- výběr teritoriálních a sektorových priorit postavit na jasně definovaném seznamu transparentních a dobře popsanych kritérií s váhami odpovídajícími hlavním cílům ZRS a tato kritéria důsledně dodržovat;
- u programových zemí nastavit transparentní a předvídatelné podmínky „odchodu“; stávající programové země, se kterými bude ukončena spolupráce, by měly být zařazeny mezi země projektové, aby bylo možné v následujícím období využít dosavadní výsledky a navázat na ně v nových formách spolupráce;

- určit priority v poskytování multilaterální spolupráce, vyhodnotit relevantnost mezinárodních organizací zejména s ohledem na efektivnost vynakládaných prostředků, transparentnost a slučitelnost jejich cílů a aktivit s cíli a principy ZRS;
- vybrané priority aktivně prosazovat prostřednictvím aktivní multilaterální diplomacie, včetně prosazování podmínek pro vyšší zapojení českých realizátorů do rozvojových programů dalších dárců (zejména Evropské komise a Evropského rozvojového fondu) a hledání možností přímé spolupráce s dalšími dárci.

3.4 Role aktérů v ZRS ČR

Připravovaný zákon o zahraniční rozvojové spolupráci a humanitární pomoci řeší působnost orgánů státní správy v ZRS – tedy MZV, ČRA a Ministerstva vnitra v oblasti poskytování humanitární pomoci do zahraničí. Neřeší však zapojení dalších klíčových aktérů a subjektů, které se na realizaci české ZRS rovněž aktivně podílí.

Koncepce (či alespoň nové Zásady) by měla uznat a popsat roli klíčových aktérů zapojených do implementace bilaterální spolupráce jako jsou ministerstva zastoupena v Radě pro ZRS, podnikatelské subjekty, sdružení měst a obcí, nevládní neziskové organizace, univerzity a výzkumné instituce, zastupitelské úřady, veřejnost v České republice a rovněž vláda i občanská společnost v partnerských zemích.

Úspěšnost rozvojových programů nezávisí pouze na efektivitě nástrojů poskytování pomoci, proto FoRS považuje za nezbytné rozšířit rozvojovou agendu o principy „efektivnosti rozvoje“ prosazované ze strany organizací občanské společnosti⁵. Donoři a vlády, včetně České republiky, podpořili tento globální proces také v Akční agendě z Akkry - viz § 20.

V souladu s programem Evropské komise „Non-State Actors and Local Authorities in Development“ FoRS navrhuje **zařadit do nové koncepce ZRS (nebo Zásad) tematický program spolufinancování s nestátními aktéry** s právem jejich vlastní iniciativy.

FoRS požaduje:

- uznat role všech státních i nestátních aktérů ZRS;
- reflektovat globální proces rozvojové efektivnosti organizací občanské společnosti (závazek dárců v Akční agendě z Akkry - viz § 20),
- vytvořit zvláštní program na podporu nestátních aktérů v rozvojové spolupráci, včetně práva vlastní iniciativy (analogie evropského programu „Non-state Actors and Local Authorities“).

3.5 Informovanost a osvěta veřejnosti, rozvojové vzdělávání a budování kapacit

Pro dostatečně robustní rozvojovou spolupráci a naplnění mezinárodních závazků je nezbytná podpora veřejnosti. Informovanost a osvěta veřejnosti a rozvojové vzdělávání⁶ proto musí být

⁵ Rozvojová efektivnost – Development Effectiveness, rovněž definovaná organizacemi občanské společnosti v rámci tzv. Otevřeného fóra pro rozvojovou efektivnost organizací občanské společnosti (Open Forum for CSO Development Effectiveness - www.cso-effectiveness.org).

⁶ Viz definice vycházející z Maastrichtské Deklarace globálního vzdělávání v Evropě do roku 2015 - Maastricht Global Education Declaration, http://www.coe.int/t/e/north-south_centre/programmes/3_global_education/b_Maastricht_Declaration/Maastricht_Declaration.pdf
Rozvojové (nebo též globální) vzdělávání je vzdělávání, které otevírá lidem oči a mysl pro realitu světa, a probouzí je, aby usilovali o větší spravedlnost ve světě, o rovnost mezi lidmi a o lidská práva pro všechny. Globální vzdělávání v tomto smyslu zahrnuje rozvojové vzdělávání, výchovu k lidským právům, výchovu k udržitelnému rozvoji, výchovu k míru a předcházení konfliktům a mezikulturní vzdělávání a rozšiřuje výchovu k občanství o globální dimenzi.

integrální součástí systému české ZRS. Ročně by se měla alokovat **3 % prostředků určených ZRS na rozvojové vzdělávání, zvyšování povědomí o rozvojové spolupráci a budování kapacit**. Vedle programových nástrojů pro rozvojové vzdělávání a osvětu je nezbytné vytvořit **strategii** (koncept) **pro globální rozvojové vzdělávání v ČR** se zajištěním participace všech aktérů při její přípravě, a dále **komunikační strategii MZV pro veřejnou informovanost o ZRS ČR** za účasti organizací občanské společnosti.

Podmínkou úspěšné realizace a kvality ZRS je také **budování odborných kapacit na všech úrovních řízení a realizace ZRS** – jak na úrovni státní správy (MZV, ČRA, zastupitelské úřady, další subjekty státní správy), tak u nestátních aktérů (podnikatelské subjekty, nevládní organizace a další organizace občanské společnosti). Kromě konkrétních programů a projektů FoRS navrhuje, aby součástí budování kapacit byl i formalizovaný systém vzájemných konzultací a výměny informací nad rámec Rady pro ZRS (pravidelná setkání, kontaktní místa, školení, systém vypořádání návrhů a připomínek apod.). ČR by měla podpořit výzkum se zaměřením na prioritní oblasti ZRS ČR a přínos pro praxi. Součástí budování kapacit by měla být také **strategie pro podporu dobrovolnictví** v rámci systému ZRS ČR.

FoRS požaduje:

- vedle programových nástrojů pro rozvojové vzdělávání a osvětu a budování kapacit vytvořit a implementovat komunikační strategii MZV pro veřejnou informovanost o ZRS ČR za účasti organizací občanské společnosti;
- programově podporovat partnerství a spolupráci mezi jednotlivými sektory (např. partnerství nevládních organizací a škol, spolupráci platformy FoRS a MŠMT apod.);
- koordinovat vytvoření strategie (koncepte) pro globální rozvojové vzdělávání v ČR, zajistit participaci všech aktérů do její přípravy a zajistit její přijetí;
- formalizovat systém konzultací a výměny informací mezi aktéry ZRS;
- podpořit výzkum se zaměřením na oblasti, které reflektují priority ZRS ČR a především jsou přínosné praxi;
- vytvořit strategii pro podporu dobrovolnictví v rámci systému ZRS ČR.

3.6 Finanční závazky ČR

ZRS ČR by se měla řídit primárně závazkem přijatým na úrovni OSN – tj. dosáhnout objemu ZRS na úrovni **0,7% HND a v rámci toho 0,2% HND pro nejméně rozvinuté země (LDCs)**. Podle Závěrů Rady EU z roku 2005 má Česká republika jako nový členský stát usilovat o dosažení úrovně ZRS 0,17% HND v roce 2010 a 0,33% HND v roce 2015. FoRS je přesvědčen, že ČR by neměla odsouvat plnění tohoto závazku. Měla by už nyní definovat postup k jeho naplnění jako dlouhodobější vizi ČR, a tím rovněž zajistit **předvídatelnost financování**. Současně by vláda měla zavést **víceleté financování** programů a projektů české ZRS.

Přitom by se měla změnit praxe MZV a MF při určování výše financování ZRS na každý rok včetně střednědobého výhledu financování. Dle FoRS by si ČR měla určit plán navyšování poměru ZRS na HND a cíl dosažení 0,33% a dále až 0,7%. Teprve na jeho základě by měla určovat absolutní částku finančních prostředků, která bude v daném roce alokována na ZRS. Součástí plánu by měla být i strategie rozdělení prostředků **mezi bilaterální a multilaterální ZRS ČR**, ve které by ČR měla posilovat bilaterální spolupráci a tím ji udržet v poměru **60 %** ku **40 %** na multilaterální spolupráci. Mírná převaha bilaterální spolupráce vychází z potřeb budování kapacit české ZRS, posilování podpory veřejnosti, která věří českým projektům. Současně si skrze bilaterální spolupráci ČR buduje dobré jméno ve společenství dárců i přijímajících zemí.

Ukazatel **oficiální rozvojové spolupráce** ODA (Official Development Assistance) je základem pro hlavní mezinárodní závazek o financování rozvojové spolupráce z Monterrey. Jak již bylo zmíněno (viz. 3.3.1), FoRS zastává v souladu s mnoha dalšími nevládními organizacemi názor, že „skutečná“ **ZRS** je ta, která má v duchu výše zmíněných cílů rozvojové spolupráce **přímý pozitivní dopad na životy lidí žijících v chudobě**.

Financování ZRS ČR by mělo být v souladu s nově připravovaným zákonem o ZRS a humanitární pomoci, podle kterého mají být všechny formy ZRS ČR hrazeny ze státního rozpočtu. Česká republika by měla využít také **inovativní zdroje financování** (jako jsou např. daně z finančních transakcí, letenek, daňové asigance apod.), přičemž podmínkou je soulad s cíli a principy ZRS ČR definovanými v nové koncepci.

FoRS požaduje:

- řídit ZRS ČR primárně závazkem přijatým na úrovni OSN – tj. věnovat na ZRS 0,7% HND a v rámci toho 0,2% HND na nejméně rozvinuté země (LDCs.), neodsouvat jeho plnění, ale definovat postup k jeho naplnění jako dlouhodobou vizi ČR;
- změnit praxi MZV a MF v určování výše úrovně financování ZRS na každý rok včetně střednědobého výhledu financování, tedy určit plán navyšování poměru ZRS na HND vzhledem k cíli 0,33% a dále až 0,7%, a teprve na jeho základě určit absolutní částku finančních prostředků, která bude v daném roce alokována na ZRS;
- poměr mezi bilaterální a multilaterální spoluprací udržet na 60% bilaterální vůči 40% multilaterální;
- vyčlenit 3% ZRS na zvyšování informovanosti veřejnosti, osvětu a rozvojové vzdělávání a budování kapacit;
- zajistit předvídatelnost financování a zavést víceleté financování programů a projektů;
- zvážit, které z inovativních druhů financování by bylo možné nejlépe zavést v ČR.

3.7 Koherence politik pro rozvoj

Snahy o zvyšování soudržnosti ostatních (resortních) politik s rozvojovými cíli jsou standardní součástí zahraniční rozvojové spolupráce v EU již od roku 2005, kdy byla koherence politik pro rozvoj (PCD) jasně vymezena v Evropském konsensu o rozvoji. Česká republika se k tomuto konceptu oficiálně přihlásila v Zásadách ZRS po vstupu České republiky do Evropské unie (302/2004). V rámci transformace českého systému ZRS také zřídila Radu pro ZRS, která by měla být hlavní platformou pro zvyšování soudržnosti politik ostatních resortů s rozvojovými cíli.

V žádném dalším strategickém dokumentu včetně připravovaného zákona o ZRS a humanitární pomoci však nedošlo k potvrzení tohoto závazku, ani k jeho rozvedení do konkrétních kroků. Tomu odpovídá i minimální pokrok v praktickém naplňování PCD jak po obsahové, tak po procedurální stránce. FoRS věří, že nová koncepce přináší vhodný moment k posunu v uplatňování PCD v ČR z formálního závazku k praktickým mechanismům a demonstrovatelným výsledkům.

Tento posun by měl spočívat především v maximální depolitizaci PCD v situaci rostoucí, ale stále nízké váhy ZRS v české politice. Namísto zdůrazňování konfliktů mezi rozvojovou politikou a ostatními politikami je třeba se zaměřit na preventivní konzultace na nižších úrovních státní správy, a vytvořit spíše neformální tlak na klíčové orgány ostatních resortů na základě praktického výzkumu a odborné analýzy s cílem přesvědčit je, aby vynechaly z návrhů oficiálních pozic či politik svých resortů aspekty nejvíce kontroverzní z pohledu rozvojových zemí. Dále je třeba postupně nastavit či posílit pravidelné

a pokud možno autonomní mechanismy koordinace na nižších úrovních ve snaze nenásilně „internalizovat“ rozvojové ohledy jak na MZV (zejména mezi odbory, které se účastní jednání resortních koordinačních skupin na klíčových resortech), ale i na příslušných místech ostatních resortů.

V nové koncepci je dle FoRS nutno potvrdit **závazek naplňování koherence politik**, uznat **klíčové problematické (nekoherentní) politiky** v kompetenci české vlády i v unijní kompetenci (obchodní, zemědělská atd. – viz nejnovější zpráva Evropské komise o PCD) a **v tomto duchu usilovat o úpravu mechanismů tvorby těchto politik**.

Dále je nutné **schválit rámcový návrh hlavních opatření, o která bude ČR usilovat v rámci své ZRS**, tj. zmapování nekoherencí, identifikace klíčových problémů, zlepšení mechanismů koordinace s ostatními resorty i uvnitř MZV a zapojení dalších aktérů české ZRS.

Rovněž je třeba **zavést pravidelné mechanismy hodnocení PCD**, tedy nejen zpracovávat pro účely EU zprávy, které nejdou do detailů, ale vytvořit vlastní mechanismus sledování PCD (viz funkční systémy např. ve Finsku, Švédsku).

FoRS požaduje:

- **potvrdit závazek naplňování koherence politik, popsat klíčové problematické (nekoherentní) politiky v kompetenci české vlády i v kompetenci Evropské komise (obchodní, zemědělská atd.) a mechanismy tvorby těchto politik;**
- **zavést rámcový návrh hlavních opatření, o která bude ČR usilovat v rámci své ZRS (zmapování nekoherencí, identifikace klíčových problémů, zlepšení mechanismů koordinace s ostatními resorty i uvnitř MZV a zapojení dalších aktérů české ZRS);**
- **zavést vlastní, pravidelný mechanismus hodnocení PCD.**

3.8 Monitoring a evaluace

FoRS je pevně přesvědčen, že pro zhodnocení naplňování cílů a priorit ZRS ČR je nutné vytvořit funkční a transparentní **systém monitoringu a evaluací projektů a programů rozvojové spolupráce** včetně **evaluací samotné koncepce ZRS, dalších relevantních politik a mezinárodních závazků ČR**. Tento systém by měl zahrnovat také společné evaluace s dalšími aktéry ZRS, dárci a partnerskými zeměmi. Koncepce ZRS by měla být převedena to jasných indikátorů a časově vymezených cílů, aby mohlo být průběžně sledováno její naplňování.

Souhrnné monitorovací a evaluační zprávy projektů, zaměřené na kvantitu i kvalitu rozvojové spolupráce, by měly **projít veřejnou diskusí**, být každoročně **publikovány** a zahrnuty jako východisko pro plán ZRS na následující rok. Za přípravu souhrnných ročních zpráv a za zajištění nezávislých evaluací ZRS (tedy za definování cíle, zaměření a rozsahu evaluací, transparentní výběr externích evaluátorů a za využití výsledků evaluace) je odpovědné MZV ČR.⁷ MZV by mělo také zajistit systém adresného naplňování odsouhlasených doporučení vyplývajících z evaluací. Rovněž by mělo zajistit promítnutí **výsledků monitoringu a evaluací projektů ZRS do Manuálu projektového cyklu projektů ZRS**. Další zodpovědností MZV je **podpora budování a posilování evaluačních kapacit** u manažerů evaluace, zástupců státní správy a dalších aktérů zastoupených v Radě ZRS, evaluátorů i manažerů projektů.

⁷ Viz Usnesení Vlády 1070/2007 ze dne 19. září 2007

Implementace koncepce ZRS ČR by měla být hodnocena formou průběžného monitoringu a nezávislé evaluace s cílem zhodnocení mechanismů a naplňování cílů stanovených v koncepci a v programech ZRS (rovněž podle definovaných ukazovatelů stanovených v Zásadách pro poskytování ZRS ČR). Je třeba, aby **výsledky střednědobé evaluace programů a celé koncepce ZRS byly využity pro přípravu nové koncepce** na další období.

FoRS se rovněž zasazuje o efektivní monitoring a evaluace tzv. průřezových témat (dopad na životní prostředí, gender) ve všech projektech a programech ZRS.

FoRS požaduje:

- vytvořit funkční a transparentní systém evaluací projektů a programů rozvojové spolupráce včetně systému evaluací koncepce ZRS, dalších relevantních politik a mezinárodních závazků ČR; tento systém by měl zahrnovat také společné evaluace s dalšími aktéry ZRS, dárci a partnerskými zeměmi;
- pravidelně publikovat roční souhrnné monitorovací zprávy, zaměřené na kvantitu i kvalitu rozvojové spolupráce, a veřejnou diskusi výsledků ZRS, a zahrnout je jako východisko pro plán ZRS na následující rok;
- MZV musí být odpovědné za přípravu zadání evaluací a za využití jejich výsledků včetně zajištění systému adresného naplňování odsouhlasených doporučení evaluací;
- využít výsledky střednědobé evaluace koncepce ZRS pro revizi koncepce a přípravu nové koncepce na další období;
- podporovat budování a posilování evaluačních kapacit u manažerů evaluace, zástupců státní správy a dalších aktérů zastoupených v Radě ZRS, evaluátorů i manažerů projektů.

4 ZÁVĚR

Nová koncepce zahraniční rozvojové spolupráce představuje klíčový moment pro Českou republiku, aby zhodnotila své dosavadní rozvojové úspěchy a problémy. Po více než dekádě aktivní a samostatné rozvojové spolupráce je rozhodně na co navazovat. Institucionální transformace mnohé z pozitivních momentů pevněji zakotví. Zároveň však otvírá prostor pro novou etapu v české rozvojové politice, která by se měla zaměřit i na slabší stránky dosavadní praxe a postupnou změnu přístupu k ZRS.

ČR má především šanci prokázat, že „nezpochybnitelné morální důvody“ pro poskytování ZRS jsou silnější než důvody ostatní, a zařadit se mezi zodpovědné dárce s jasným strategickým přístupem pro odstraňování chudoby ve světě. Diskuse o obsahu koncepce se nemůže zúžit pouze na výběr prioritních zemí či sektorů, ale musí vyústit v dlouhodobou vizi, hlavní cíle, motivy a principy. Ty by měly být jednoznačné, konzistentní a především dodržované. Nové priority musí charakterizovat zejména snaha o doložitelný rozvojový přínos v partnerských zemích, které by měly být vskutku rozvojové. Žádné priority však nemohou nahradit kvalitu, efektivnost, poctivý přístup a respekt pro vlastní smysl rozvojové spolupráce.

Tento poziční dokument shrnul základní představu a požadavky českého sdružení nevládních a neziskových organizací aktivních na poli rozvojové spolupráce a humanitární pomoci (FoRS) o tom, jakým směrem by se česká ZRS měla ubírat v dalších přibližně sedmi letech. Je snahou o věcný, ucelený a konstruktivní příspěvek do širší odborné a veřejné debaty, která probíhá na půdě Ministerstva zahraničních věcí, Rady pro zahraniční rozvojovou spolupráci, Parlamentu České republiky, v médiích, na školách i na ulicích českých měst.

Debata o nové koncepci je přínosem sama o sobě. Hlavní aktéři české ZRS by proto měli využít příležitost zahrnout do přípravy koncepce i další aktéry ZRS ČR, včetně dalších nevládních neziskových organizací, univerzit a výzkumných institucí, podnikatelských subjektů, sdružení měst a obcí, zastupitelských úřadů, veřejnosti v České republice, stejně jako vlády a občanskou společnost v partnerských zemích. Aktivní zapojení různých subjektů je velmi žádoucí. Mimo jiné je i předpokladem reprezentativního sledování a hodnocení ZRS a dalších politik, které ZRS ovlivňují.

FoRS věří, že návrhy nevládních organizací se setkají se zájmem politiků, odborníků i širší veřejnosti a pomohou zkvalitnit novou koncepci české ZRS. Zároveň FoRS doufá, že i po jejím schválení bude v podobné hloubce a šíři pokračovat debata o tom, jakou chceme rozvojovou spolupráci České republiky. České fórum pro rozvojovou spolupráci je na ni připraveno.

FoRS – České fórum pro rozvojovou spolupráci – je platformou sdružující přes čtyři desítky nevládních neziskových organizací, které se zabývají rozvojovou spoluprací, rozvojovým vzděláváním a humanitární pomocí. FoRS je zakládajícím členem Evropské konfederace rozvojových a humanitárních nevládních organizací CONCORD (European NGO Confederation for Relief and Development – www.concordeurope.org).

Kontakt:

Bělehradská 92, 120 00 Praha 2

www.fors.cz

Tel.: +420 222 522 480

E-mail: czech.fors@fors.cz

Registrace č. 56/2150/02 na Magistrátu hl. města Prahy, oddělení občansko-správních agend ze dne 7. 10. 2002, IČ: 71010114

Tuto studii bylo možné připravit díky finančním prostředkům Ministerstva zahraničních věcí ČR v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR.

ČESKÁ REPUBLIKA
POMÁHÁ